

115. Klassiekers: Koppers/WUH

Toerekening van externe kennis in (pre) contractuele verhoudingen

MR. E.A.L. VAN EMDEN

In dit artikel wordt het arrest *Koppers/WUH*¹ uit 1986 besproken. Het arrest draait om de vraag wanneer kennis van een derde – in dit geval een keuringsarts – kan worden beschouwd als kennis van een van de partijen bij de overeenkomst.

De relevantie van het arrest

Dit arrest uit 1986 betrof de verzwijging van relevante informatie door een verzekeringnemer. De zaak is met name interessant omdat daarin de vraag opkwam of de kennis van een hulppersoon aan een van de (beoogde) contractspartijen kon worden toegerekend. Kennis speelt in het overeenkomstenrecht een belangrijke rol. Voorbeelden zijn het belang van de wetenschap van de (gebruikelijke) betekenis van een beding bij de beoordeling van de totstandkoming en uitleg van een overeenkomst,² de rol van kennis bij de beoordeling van de (on)aanvaardbaarheid van een beroep op een exonerie³ of de kennis van een gebrek waarmee de wettelijke klachtplicht wordt getriggerd.⁴ Toerekening van andermans kennis aan een contractspartij kan maken dat een bepaald rechtsgevolg intreedt dat anders niet zou zijn ingetreden.

Toerekening van andermans kennis aan een contractspartij kan maken dat een bepaald rechtsgevolg intreedt dat anders niet zou zijn ingetreden

Koppers/WUH ziet daarmee op een voor de praktijk relevante vraagstuk.

De zaak in het kort

Westland-Utrecht Hypotheekbank ('WUH') sluit een hypothecaire geldlening met Koppers die een verzekeringscomponent kent. Op grond daarvan zou de (resterende) hypotheekschuld bij blijvende arbeidsongeschiktheid van Koppers worden kwijtgescholden. Onderdeel van de aanvraag van de verzekering is een medische keuring, waarbij een formulier moet worden ingevuld. Op dat formulier vult Koppers in dat haar geen ongeval is overkomen. Feitelijk was Koppers echter enkele maanden eerder betrokken geweest bij een auto-ongeval, waarna zij was behandeld door een fysiotherapeut. Ongeveer twee jaar na het tot stand komen van de verzekeringsdekking stelt Koppers blijvend arbeidsongeschikt te zijn geworden. WUH weigert kwijtschelding van de hypotheekschuld omdat het keuringsformulier niet volledig naar waarheid is ingevuld. Koppers stelt in reactie dat zij destijds aan de keuringsarts melding heeft gemaakt van het auto-ongeluk en dat de keuringsarts haar zou hebben gezegd dat deze informatie buiten beschouwing kon blijven. Daarmee rijst de vraag of de (eventuele) kennis van de keuringsarts over het auto-ongeluk aan WUH kan worden toegerekend.

Het hof wijst in navolging van de rechtbank de vordering van Koppers af. Het hof gaat voorbij aan het bewijsaanbod van Koppers om de keuringsarts te horen. Volgens het hof kan wetenschap van de keuringsarts namelijk niet aan WUH worden toegerekend. Het is daarom niet relevant om vast te stellen wat de keuringsarts al dan niet met Koppers zou hebben besproken over het auto-ongeluk. Het tegen dit oordeel ingestelde cassatieberoep faalt. Over de vraag of de kennis van de keuringsarts aan WUH toegerekend kan worden, oordeelt de Hoge Raad: *'Het antwoord op de vraag in hoeverre wetenschap en de mededelingen van feitelijke aard van een door de wederpartij ingeschakelde hulppersoon aan deze kunnen worden toegerekend, hangt in beginsel af van de omstandigheden van het geval (...).'*

1 HR 16 mei 1986, ECLI:NL:HR:1986:AC9345, NJ 1986/638 (*Koppers/WUH*).

2 Vgl. HR 17 december 1976, ECLI:NL:HR:1976:AC5835, NJ 1977/241 m.nt. G.J. Scholten (*Bunde/Erckens*) en HR 13 maart 1981, ECLI:NL:HR:1981:AG4158, NJ 1981/635 m.nt. C.J.H. Brunner (*Haviltex*).

3 Zie bijvoorbeeld HR 19 mei 1967, ECLI:NL:HR:1967:AC4745, NJ 1967/261 m.nt. G.J. Scholten (*Saladin/HBU*) en HR 2 februari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR5383 (*Fabels/Meenderink*).

4 Art. 6:89 BW en art. 7:23 BW.

Duiding van het leerstuk toerekening van kennis

Toerekening van kennis houdt in dat bij een juridische beoordeling kennis van de één als kennis van de ander wordt aangemerkt. Door de meeste schrijvers worden daarvoor twee varianten van kennis onderscheiden: interne kennis en externe kennis.⁵ Van toerekening van interne kennis is sprake wanneer de kennis van een aan een rechtspersoon of personevennootschap verbonden functionaris wordt beschouwd als kennis van die rechtspersoon of personevennootschap. Het gaat dan bijvoorbeeld om het aanmerken van de kennis van een bestuurder als de kennis van de door hem bestuurde rechtspersoon, of als het beschouwen van de wetenschap van een werknemer als de wetenschap van zijn (bedrijfs- of beroepsmatig handelende) werkgever. Voor het toerekenen van kennis van een functionaris aan de rechtspersoon geldt dezelfde norm als voor het toerekenen van gedrag van een functionaris aan de rechtspersoon: de Kleuterschool Babel-norm.⁶ Bepalend is of de kennis van de functionaris naar verkeersopvattingen heeft te gelden als kennis van de rechtspersoon (of de personevennootschap).⁷ In haar proefschrift uit 2017 heeft Katan deze norm uitvoerig verklaard en uitgewerkt.⁸

In de situatie van Kupperts/WUH ging het echter niet om de toerekening van interne kennis, maar om de toerekening van externe kennis. De keuringsarts was namelijk geen functionaris van WUH, maar iemand die buiten de organisatie van WUH stond. Sinds Kupperts/WUH is er meer rechtspraak geweest over het toerekenen van externe kennis. Ik denk dat bij de beoordeling van die rechtspraak een twee-

deling gemaakt moet worden, waarbij de toerekening van kennis in (pre)contractuele verhoudingen onderscheiden moet worden van de toerekening van kennis in buitencontractuele verhoudingen.⁹ Volgens mij geldt voor de toerekening van kennis in situaties waarin een (pre)contractuele verhouding tussen de partijen ontbreekt een eigen motief en dus ook een eigen maatstaf, te weten het gerechtvaardigd vertrouwen.¹⁰ Ik onderzoek in de rest van dit artikel de toerekening van externe kennis in (pre)contractuele verhoudingen; het gaat hier om de vraag wanneer de wetenschap van een derde aan een van de (beoogd) contractspartijen kan worden toegerekend. Deze vraag kan spelen in geschillen over bijvoorbeeld de totstandkoming, inhoud of uitleg van een overeenkomst, waarbij een van de contractspartijen betoogt dat kennis van een derde aan zijn contractuele wederpartij moet worden toegerekend.

Kupperts/WUH leert dat de mogelijkheid tot toerekening van externe kennis afhankelijk is van de omstandigheden van het geval. Dat biedt als maatstaf maar beperkt richting

Ik ga niet in op situaties die worden bestreken door art. 3:66 lid 2 BW.¹¹ Dat artikel kent een specifieke regeling voor het toerekenen van kennis bij volmachtverlening.¹² In de kern houdt de bepaling in dat hoe meer invloed de gevolmachtigde had op de totstandkoming of de inhoud van de overeenkomst, des te meer aanleiding er is om zijn kennis aan zijn achterman toe te rekenen.¹³

5 Zie bijvoorbeeld C.J.M. Klaassen, 'Vertegenwoordiging en aansprakelijkheid: toerekening van kennis', in S.C.J.J. Kortmann (red.), *Vertegenwoordiging en tussenpersonen*, Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 1999; R.P.J.L. Tjittes, *Toerekening van kennis*, Deventer: Kluwer 2001; K.J.O. Jansen, *Informatieplichten*, Deventer: Kluwer 2012 en J.J. Valk, 'Toerekening van externe kennis: twee gezichtspunten', *WPNR* 2012/6949. Een andere benadering wordt gekozen door T.F.E. Tjong Tjing Tai, 'Toerekening van kennis als systeem van plichten', *ORP* 2020/2. Overigens zou men als derde variant van toerekening van kennis kunnen beschouwen het toerekenen van kennis van de ene concernvennootschap aan de andere concernvennootschap, zie daarover M.L. Lennarts, 'Wat weet de concernvennootschap', in L. Timmerman (red.), *Concernverhoudingen*, Deventer: Kluwer 2022, B.M. Katan 'Toerekening van kennis aan groepsvennootschappen', *OR* 2019/60 en R.P.J.L. Tjittes, *Commercieel contractenrecht*, Den Haag; Boom Juridische Uitgevers 2022, hfst. 3.

6 HR 6 april 1979, ECLI:NL:HR:1979:AH8595, *NJ* 1980/34 m.nt. C.J.H. Brunner (Kleuterschool Babel).

7 Vgl. HR 11 mei 1990, ECLI:NL:HR:1990:AC2014, *NJ* 1990/544 (*Los Gauchos*); HR 11 maart 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR7344, *NJ* 2005/576 (*P&F/Peper en De Hart*); HR 7 oktober 2016, ECLI:NL:HR:2016:2285, *NJ* 2017/124 m.nt. P. van Schilfegaarde (*Resort of the world/Maple Leaf*); HR 29 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:467, *NJ* 2019/157 (*Mandir*) en HR 11 september 2020, ECLI:NL:HR:2020:1413, *NJ* 2021/285 m.nt. J.L. Smeehuijzen (*Treston/HDI*).

8 B.M. Katan, *Toerekening van kennis aan rechtspersonen*, Deventer: Kluwer 2017.

9 In deze zin ook T.F.E. Tjong Tjing Tai, 'Toerekening van kennis en zorgvuldigheidsnorm', *Bb* 2005/70 en J.J. Valk, a.w.

10 Zie over het toerekenen van externe kennis in buitencontractuele verhoudingen vooral HR 11 november 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT6018, *NJ* 2007/231 m.nt. J.B.M. Vranken (*Ontvanger/Voorsluijs*). In het einde van het jaar hoop ik een proefschrift te verdedigen dat ziet op de toerekening van externe kennis bij onrechtmatige daad.

11 De bepaling luidt: 'Voor zover het al of niet aanwezig zijn van een wil of van wilsgebreken, alsmede bekendheid of onbekendheid met feiten van belang zijn voor de geldigheid of gevolgen van een rechtshandeling, komen ter beoordeling daarvan de volmachtgever of de gevolmachtigde of beiden in aanmerking, al naar gelang het aandeel dat ieder van hen heeft gehad in de totstandkoming van de rechtshandeling en in de bepaling van haar inhoud.'

12 In HR 29 maart 2019, ECLI:NL:HR:2019:467, *NJ* 2019/157 (*Mandir*) is de werking van art. 3:66 lid 2 BW expliciet verruimd tot gevallen van schijn van volmachtverlening. In HR 11 november 2005, ECLI:NL:HR:2005:AT6018, *NJ* 2007/231 m.nt. J.B.M. Vranken (*Ontvanger/Voorsluijs*) was een verruiming van de werkingssfeer van het artikel al als mogelijkheid onderkend, maar verder niet (echt) uitgewerkt.

13 Zie over art. 3:66 lid 2 BW met name R.P.J.L. Tjittes, a.w. 2001 en a.w. 2022; A.C. van Schaick, *Volmacht*, Deventer: Kluwer 2011; B.M. Katan, 'Toerekening van kennis van een gevolmachtigde – een verkenning van artikel 3:66 lid 2 BW', *Contracteren* 2015/2 en K.A.M. van Vught (*GS Vermogensrecht*), commentaar bij art. 3:66 BW.

Toerekening van externe kennis in (pre) contractuele verhoudingen (buiten het geval van volmacht)

Kuppers/WUH leert dat de mogelijkheid tot toerekening van externe kennis afhankelijk is van 'de omstandigheden van het geval'.¹⁴

De meeste schrijvers menen dat het gerechtvaardigd vertrouwen de maatstaf voor toerekening van kennis in (pre) contractuele verhoudingen vormt

Dat biedt als maatstaf maar beperkt richting. Uit de literatuur en uit verschillende andere uitspraken kan worden afgeleid dat de toerekeningsmaatstaf in (pre)contractuele verhoudingen (in belangrijke mate) wordt gevormd door het gerechtvaardigd vertrouwen. Dat bevreedt niet, want de (subjectieve) gerechtvaardigde verwachtingen vormen een leidend beginsel in het contractenrecht, zie bijvoorbeeld art. 3:35 BW. De meeste schrijvers menen dat het gerechtvaardigd vertrouwen de maatstaf voor toerekening van kennis in (pre)contractuele verhoudingen vormt.¹⁵

Ook in de rechtspraak wordt het gerechtvaardigd vertrouwen vaak gebruikt als norm om te beoordelen of kennis van een derde kan worden beschouwd als kennis van zijn opdrachtgever.¹⁶ Zo wordt in het verzekeringrecht de wetenschap van de assurant tussenspersoon bijvoorbeeld in beginsel steeds beschouwd als kennis van de verzekering-

nemer.¹⁷ De vraag die moet worden beantwoord, is of de contractuele wederpartij er gerechtvaardigd vanuit mocht gaan dat de derde over relevante kennis beschikte én dat de derde deze kennis ook met de contractspartij zou delen. Zo ja, dan kan de kennis van de derde in beginsel aan de contractspartij toegerekend.¹⁸

Kan kennis van een derde in alle gevallen aan de 'achterman' worden toegerekend?

Er zijn grenzen. In de eerste plaats kan worden gedacht aan situaties waarin voor het intreden van een rechtsgevolg subjectieve kennis nodig is. Subjectieve kennis is de eigen kennis van een partij. Opzet behelst bijvoorbeeld het 'willens en wetens' handelen; dit vereist vergt daarmee eigen kennis van de handelend persoon. Er bestaat dan geen ruimte voor het toerekenen van andermans kennis.¹⁹ Ook waar een gekwalificeerd schuldvereiste geldt, is toerekening van andermans kennis aan een (beoogd) contractspartij niet steeds mogelijk. Hier kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de eis van bewuste roekeloosheid/grove schuld. Ook dan kan kennis van een derde (in beginsel) niet volstaan.²⁰ Aan het toerekenen van kennis ligt voorts de veronderstelling ten grondslag dat de kennis onderling uitgewisseld had mogen worden.

Kan kennis van een derde in alle gevallen aan de 'achterman' worden toegerekend? Er zijn grenzen

Dat impliceert dat toerekening van kennis in elk geval niet mogelijk is als kennisuitwisseling niet mogelijk is. Hierbij kan men denken aan wettelijke geheimhoudingsplichten.²¹ Ook een contractueel geheimhoudingsbeding kan mijns inziens aan het toerekenen van kennis in de weg staan, omdat ook daarbij geldt dat de informatie simpelweg niet bestemd was voor uitwisseling.

Afsluiting

Kuppers/WUH leert dat kennis van een derde, zoals een adviseur, soms kan worden aangemerkt als kennis van

14 Zie in vergelijkbare zin HR 16 maart 2007, ECLI:NL:HR:2007:AZ6530, NJ 2007/232 m.nt. J.B.M. Vranken (*Laurus/Volmar*).

15 Zie hierover naast R.P.J.L. Tjittes, *a.w.* 2022 ook A.G. Castermans, *De mededelingsplicht in de onderhandelingsfase*, Deventer: Kluwer 2002; J.J. Dammingh 2002, *Bemiddeling door de makelaar bij de koop en verkoop van onroerende zaken*, Deventer: Kluwer 2002, K.J.O. Jansen *a.w.*, J.J. Valk, *a.w.*, T.F.E. Tjong Tjing Tai *a.w.* en P.T.J. Wolters, *Alle omstandigheden van het geval*, Deventer: Kluwer 2013. Asser/Kortmann 3-III nr. 161 meent overigens dat het gerechtvaardigd vertrouwen niet de (volledige) maatstaf, maar slechts een gezichtspunt, is bij de beoordeling of toerekening van externe kennis mogelijk is. In oudere literatuur is voorgesteld om voor het toerekenen van externe kennis in (pre)contractuele verhoudingen art. 6:76 BW naar analogie toe te passen, zie F.H.J. Mijnsen, *Fouten van hulppersonen in contractuele en pre-contractuele verhoudingen*, Alphen aan den Rijn: H.D. Tjeenk Willink 1978; C.J.H. Brunner, 'Fouten van hulppersonen in contractuele en pre-contractuele verhoudingen', *Themis* 1979, p. 504 e.v.; P.S. De Graaf, 'Toerekening van wetenschap', in J.B. Huizink (red.), *A-T-D Opstellen aangeboden aan Prof. mr. P.S. van Schilfgaarde*, Deventer: Kluwer 2000. Gezien de voorgestelde wijze van toepassing van art. 6:76 BW vertoont deze norm weer een zekere overlap met de norm van het gerechtvaardigd vertrouwen.

16 Zie reeds HR 17 december 1976, ECLI:NL:HR:1976:AC5835, NJ 1977/241 m.nt. G.J. Scholten (*Bunde/Erckens*): 'of de andere partij zich had voorzien van deskundige bijstand en de wederpartij mocht verwachten dat deze die betekenis kende en die andere partij daaromtrent voorlichtte.' Zie bijvoorbeeld ook HR 11 april 1986, ECLI:NL:HR:1986:AC1956, NJ 1986/570 (*Kelly/Rietvelt*), Hof 's-Hertogenbosch 1 juli 1992, ECLI:NL:GHSHE:1992:AS6627 en Rb. Amsterdam 20 juli 2022, ECLI:NL:RBAMS:2022:4306.

17 Zie hierover Asser/Wansink&Van Tiggele-Van der Velde, 7-IX (2018) nr. 345 en bijvoorbeeld HR 28 april 1989, ECLI:NL:HR:1989:AG6068, NJ 1990/583 m.nt. M.M. Mendel (*Liszky/Harman*); HR 10 december 1993, ECLI:NL:HR:1993:ZC2311, NJ 1997/639 m.nt. M.N. Mendel en HR 21 maart 1997, ECLI:NL:HR:1997:ZC2311, NJ 1997/639 m.nt. M.M. Mendel (*B&K/Aegon*).

18 Vgl. R.P.J.L. Tjittes, *a.w.* 2022.

19 Vgl. B.M. Katan, *a.w.* 2017. Zie ter illustratie Hof Den Haag 10 april 2018, ECLI:NL:GHDHA:2018:655.

20 Zie bijvoorbeeld HR 2 februari 2005, ECLI:NL:HR:2005:AR5383 (*Fabels/Meenderink*) en Hof Amsterdam 17 juni 2014, ECLI:NL:GHAMS:2014:2346.

21 Zie Rb. Maastricht 15 juli 2009, ECLI:NL:RBMAA:2019:BJ3360 (over de geheimhoudingsplicht van de Arbo-arts) en Rb. Rotterdam 26 oktober 2022, ECLI:NL:RBROT:2022:9160 (over de beperking tot het intern delen van informatie binnen de overheid op grond van een Europese verordening).

een van de contractspartijen. Dat is een belangrijke les, want kennis is vaak een bepalende factor bij de juridische beoordeling. De nog vrij open maatstaf uit Koppers/WUH – ‘afhankelijk van de omstandigheden van het geval’ – lijkt inmiddels verder uitgekristalliseerd. De omstandigheden van het geval worden in (pre)contractuele verhoudingen vooral ingevuld door het (subjectieve) gerechtvaardigde vertrouwen.

Dit artikel is afgesloten op 30 mei 2023.

Over de auteur

Mr. E.A.L. (Elisabeth) van Emden

Advocate bij NN Advocaten (Nationale-Nederlanden) te Den Haag en buitenpromovendus aan de Radboud Universiteit Nijmegen en redacteur van dit tijdschrift.

Heb je hulp nodig bij het beheren van je informatie?

Of een overzichtelijke database?

Sdu OpMaat.

Snelle, complete en actuele juridische hulpbronnen.

Het enige wat je écht nodig hebt.

Sdu

Meer weten? Ga naar sdu.nl/opmaat